

Cultuurspreiding

Een verbindende kracht voor het cultuurbeleid

Inhoud

1. Situering.....	2
2. Cultuurspreiding: what's in a name?	3
3. Context en uitdagingen	6
3.1 De impact van maatschappelijke ontwikkelingen op cultuurspreiding	6
3.2 Nieuwe dynamieken van culturele actoren inspireren het beleid	7
3.3 Hertekende beleidskaders wijzigen dagen uit en bieden nieuwe kansen	11
3.3.1 Decentralisering en de ontwikkeling van complementair kunst-, cultuur- en erfgoedbeleid	11
3.3.2 Hervorming provincies doet nadenken over de optimale schaal voor cultuurspreiding	13
3.4 Verbindende beleidskaders: Kunsten, Sociaal-cultureel werk, Cultureel Erfgoed en Amateurkunsten	14
4. Bouwstenen en hefboomen voor een aangepast beleid	14
4.1 Het inhoudelijk gesprek over het complementair kunst-, cultuur- en erfgoedbeleid versterken	14
4.2 Projectmatige ondersteuning: versterking van nieuwe dynamieken.....	16
4.3 Exploreren van het regionale als schaalniveau, ook voor cultuurspreiding	18
4.4 Begeleiding en expertisedeling	20
5. Samenvatting.....	21
Bijlage 1: Literatuurlijst en bronnen	24
Bijlage 2 : Ontstaansgeschiedenis van de tekst	25

1. Situering

Kunst en cultuur zijn een belangrijk fundament in de samenleving, als intrinsieke waarde én als verbindende waarde of katalysator voor andere doeleinden (welzijn, economie, educatie, gemeenschapsvorming,...). Dat betekent dat het beleid niet enkel moet inzetten op creatie en productie maar ook op de toegang tot kunst en cultuur voor elke burger, ook buiten de steden. Elke burger in Vlaanderen kan vandaag zeer nabij genieten van een divers aanbod aan kunst en cultuur. Dat bevestigt recent onderzoek (Dossier Spreiding, Kunstenpunt). De beleidsinstrumenten m.b.t. cultuurspreiding uit het verleden hebben alvast goed werk geleverd. Ik vind het belangrijk om ook in de toekomst zorg te dragen voor een breed vertakt spreidingsnetwerk. Het blijft de basis waaraan toekomstig beleid een nieuwe dimensie kan toevoegen om het netwerk performanter te maken.

Uit gesprekken met stakeholders en specialisten concludeer ik dat het begrip cultuurspreiding toe is aan herdefiniëring, aan een gedeelde visie en vervolgens aan aangepast beleid.

Het begrip verwijst naar de democratisering van cultuur via een geografische en sociale spreiding. Vanaf de jaren '70 heeft de Vlaamse overheid hier - in het samenspel met lokale besturen actief op ingezet, voornamelijk via de uitbouw van cultuurcentra. Met succes: het fijnmazig netwerk aan lokale culturele infrastructuur en de daarbinnen opgebouwde expertise is een hefboom geweest voor een brede spreiding van kunst en cultuur. Een verworvenheid waarop we trots mogen zijn.

Ondertussen is er over spreiding en de impact ervan op participatie en zelfs op creatie veel meer te zeggen. **Steeds meer actoren** spelen een rol bij cultuurspreiding: recent onderzoek van Kunstenpunt brengt de diverse types van organisatoren en hun aandeel in het aanbod in beeld (van privé-spelers, gesubsidieerd Vlaams en lokaal, kunstencentra, cultuurcentra, bibliotheken, tot amateurkunsten, erfgoed en sociaal-cultureel werk). Onderzoeken zoals de Participatiesurvey blijven uitdagen om kritisch te reflecteren over de impact en onze instrumenten en methoden bij te schaven. **Maatschappelijke ontwikkelingen, nieuwe werkmethodes van kunstenaars en cultuurbemiddelaars, toenemende digitalisering, andere verwachtingen van burgers en hertekende beleidskaders stuwen ons voort om het begrip cultuurspreiding naar het volgende tijdperk te brengen.**

Vanuit een hedendaagse visie op cultuurspreiding wil ik ook een aantal verbindingen leggen in mijn cultuurbeleid. In mijn **Strategische Visienota Kunsten** (in het kader van het Kunstendecreet) gaf ik het belang aan van een gedeelde verantwoordelijkheid tussen makers en spreiders, en tussen beleidsniveaus. Dit werd in deze visienota niet concreet uitgewerkt. Met de nota over cultuurspreiding ga ik hier wel dieper op in. Daarmee kom ik deels tegemoet aan het advies van de SARC bij de Strategische Visienota Kunsten (5 juni 2015) om een visie te ontwikkelen op de herziene relatie tussen het Vlaamse niveau en het lokale niveau én om domeinoverschrijdende samenwerking vorm te geven.

De aankomende hertekening van het **sociaal-cultureel werk** en het **cultureel erfgoed** bieden kansen om verbanden en interacties tussen de actoren in de verschillende domeinen beter te benoemen en te kaderen. Ook in de conceptnota Cultureel Erfgoed trek ik de kaart van samenwerking, uitwisseling en netwerking tussen het erfgoedveld en andere domeinen. Hierbij verwijs ik naar de sterke verwantschap en gedeelde agenda's die er zijn tussen erfgoed, sociaal-culturele en

Traject cultuurspreiding

kunstenorganisaties, bibliotheken, cultuurcentra, jeugdorganisaties, onderwijsinstellingen en toerisme.

Naast een inhoudelijke visie moeten we nieuwe werkmodellen onder de loep nemen. De veranderingen in het veld (gewijzigd subsidiëringsbeleid, de verschuivende beleidscontexten) hebben ongetwijfeld gevolgen voor de *checks and balances* en de leefbaarheid van het huidige spreidingsmodel. Herstellen deze (on-)evenwichten zich vanzelf? Wat is het gevolg hiervan? Op het terrein zie ik dat vooral modellen van samenwerking een oplossing kunnen betekenen. Op het terrein vinden we al diverse voorbeelden.

Vorig jaar startte ik met een werkgroep van experts uit het werkveld en uit de bovenbouworganisaties VVC, Kunstenpunt, oKo, FARO en Cultuurconnect, onder begeleiding van het departement CSJM en mijn kabinet, om te reflecteren over nieuwe uitgangspunten voor cultuurspreiding. Hiermee open ik het debat om anders te denken over en te kijken naar cultuurspreiding, vanuit een open transversale, sectoroverschrijdende blik met aandacht voor systeemvernieuwing.

Deze nota schetst in de eerste plaats de vernieuwde context en denkkaders over cultuurspreiding. Daarbij stel ik een aantal vragen. De tekst biedt geen sluitende antwoorden, maar wil vanuit de bevoegdheid van de Vlaamse overheid richtinggevende aanbevelingen doen en een aantal concrete beleidsinstrumenten opzetten. Tot slot nodigt de nota uit tot gesprek met de lokale besturen en de culturele actoren vanuit een gelijkwaardig partnerschap.

2. Cultuurspreiding: what's in a name?

Bij de start van het traject bleek er een grote behoefte was aan herdefiniëring van het begrip.

Cultuurspreiding beoogt een geografische en sociale spreiding van kunst en cultuur. Deze invalshoek blijft overeind en waardevol. De participatiesurvey (Ignace Glorieux en Theun Pieter van Tienoven, 2010) bevestigde bijvoorbeeld dat hoe verder het publiek moet reizen om deel te nemen, hoe sterker de ongelijkheid van dit publiek in sociaal-demografische termen wordt.

In het beleid en in de praktijk werd cultuurspreiding in het verleden echter vooral vertaald in het slim afstemmen van vraag en aanbod van afgewerkte cultuurproducten (voorstellingen, concerten). In oude beleidsteksten (bv. de Memorie van toelichting bij het decreet Lokaal Cultuurbeleid van 13 juli 2011) lezen we een definitie in de context van cultuurcentra: *“Onder cultuurspreiding wordt de kunstpresentatie verstaan, zowel van professionele als amateurkunsten. Hierin horen zowel de zogenaamde receptieve activiteiten thuis – deze die worden georganiseerd door verenigingen en andere organisatoren – als een door het centrum geprogrammeerd aanbod.”*

De werkgroep wil loskomen van het denken over spreiding puur vanuit één type organisator. Spreiding is een schakel in een breder geheel van diverse functies en wordt in een gedeelde verantwoordelijkheid van meerdere spelers mogelijk gemaakt. Tot slot wordt spreiding niet enkel benaderd in termen van afgewerkte cultuurproducten, maar wordt spreiding ook ingebed in processen, betekenisgeving en beleving.

Ik wil daarom vertrekken vanuit een **breed cultuurbegrip** en cultuurspreiding integraal benaderen over verschillende sectoren heen (kunsten, erfgoed, sociaal-culturele veld, amateurkunsten, cultuurcentra, bibliotheken, ...).

Waar vroeger vooral een lineaire benadering (van ontwikkeling, over productie naar presentatie en spreiding) gangbaar was binnen een aanbodgerichte context, is er nu een verschuiving naar een **dialooggericht en dynamisch cultureel ecosysteem**. Kenmerken zijn:

- de **gelijkwaardigheid en interdependentie van verschillende functies** in het systeem. Hiermee bedoel ik dat diverse functies elkaar wederzijds beïnvloeden en van elkaar afhankelijk zijn. De ene functie staat niet los van de andere. Zowel in de decreten voor de kunsten, als voor het sociaal-cultureel volwassenenwerk, als voor het cultureel-erfgoed zijn diverse functies beschreven. Om er maar enkele te noemen: productie, presentatie, participatie, reflectie, ... Ik wil functies niet langer opsluiten in werkvormen of organisaties. Ik beoog ook geen hiërarchie in de functies. Elke functie heeft haar waarde.
- **een netwerk van diverse spelers**, instellingen, organisaties, makers, bemiddelaars, deelnemers, burgers en markt. Elke speler speelt daarbij zijn rol, ofwel vanuit een zeer specifieke expertise of functie, dan wel vanuit een brede benadering of combinatie van functies. Daarbij is elke speler zich bewust van het breder geheel en maakt vanuit de eigen rol verbinding met andere spelers. Een goedwerkend spreidingssysteem is gebaat bij een **diversiteit aan types organisatoren** (privaat, gesubsidieerd,...) en bij initiatieven op diverse **schaalgrootte** (lokaal, regionaal, Vlaams, internationaal). Een belangrijke tendens die daarbij niet uit het oog mag verloren worden is het privaat initiatief en met name grote multinationals die een (steeds grotere) hap nemen uit de vrijetijdsbesteding. Niet in het minst (legale) digitale spelers: Netflix, Amazon ... en (minder legale) actoren: Popcorn Time, Pirate Bay. Ook in Vlaanderen zijn er start-ups en initiatieven die in sneltempo verschillende culturele functies opnemen én in andere modellen gieten. Zo creëert www.livingconcerts.com bv. nieuwe speelplekken en -kansen voor artiesten in huiskamers verspreid over Vlaanderen en Brussel.
- **het breed bespelen van de 'culturele ruimte'**, d.w.z. dat de diversiteit aan speelruimten omarmd wordt, zowel fysiek als digitaal. We denken verder dan de eigen culturele infrastructures zoals bibliotheken, cultuurcentra, kunstencentra, erfgoedinstellingen, musea,... Bovendien kan cultuur worden beleefd of geïnitieerd op onverwachte plekken of in de publieke ruimte: pleinen, bijzondere gebouwen, huiskamers, cafés, parken, tijdelijke invulling van verlaten gebouwen of terreinen, bedrijven ... Evenzeer wil ik aandacht voor het feit dat cultuur beleefd, gemaakt en bediscussieerd wordt in andere 'niet strikt culturele' infrastructures als schoolgebouwen, rusthuizen, opvanginitiatieven, crèches,... Tot slot wint de digitale culturele ruimte aan belang. Een belangrijke uitdaging voor cultuurspreiders ligt in het slim inspelen op de wisselwerking tussen de fysieke en digitale culturele ruimte. Typisch voor een digitale omgeving is de mogelijkheid om inhoud op veelzijdige manieren te contextualiseren. Ze plaatst de culturele inhoud in een gelaagde en inspirerende omgeving zodat de cultuurbeleving van de gebruiker verbreedt en verdiept.
- **diversiteit aan cultuuruitingen, kunstenaanbod, processen en betekenissen**. De kunsten zijn bij uitstek geplaatst om nieuwe betekenissen te bieden, maar ook voor cultuur in de brede zin van het woord, moet de spreiding worden gegarandeerd. In het ecosysteem worden niet alleen cultuurproducten, maar ook processen en al dan niet gedeelde en zelfs

nieuwe betekenissen gespreid. Hierbij krijgt de deelnemer aan kunst of cultuur een actievere rol. De cultuurspreider en de maker zorgen waar mogelijk samen voor een verhoogde betrokkenheid van participanten, op maat van de lokale context. Ze hebben oog voor de verbinding van mensen en gebruiken cultuurspreiding om gemeenschap(en) te vormen. Deze betrokkenheid bestaat in verschillende gradaties. Daarbij streven we naar meer variatie in verschillende werkvormen.

- de **erkenning en plaats voor ontwikkeling en experiment** (en dus ook mislukking!). Dynamiek wordt gevoed door een open blik, vernieuwing en experiment, los van bestaande kaders. Daarom moet er expliciet ruimte voor gemaakt worden waarbij aanvaard wordt dat een proces of zoektocht minstens even waardevol is als een afgewerkt product of een volle zaal.
- Vanuit het perspectief van de burger: een opgroeiend individu of een groep mensen ervaart cultuur niet door een sectorale bril. Het culturele ecosysteem moet zich bijgevolg bewust zijn van de **culturele noden, gedragingen en verwachtingen van het publiek en de burger**, die per definitie sector-overschrijdend zijn. Uit de contextanalyse (ik beschrijf deze in hoofdstuk 3 van deze nota) blijkt dat de opdracht om elke burger toegang te geven tot cultuur uitdagender wordt. Vooral de superdiverse samenleving (op vlak van leeftijd, etnisch-culturele achtergrond, opleidingsniveau ...) stelt ons voor belangrijke uitdagingen. Investeren in extra communicatie en bemiddeling rond bestaande cultuurproducten en –processen volstaat lang niet. Er is nood aan systeemvernieuwing, van de producten en processen zelf, met nieuwe betekenissen en verhalen. Een andere tendens is dat cultuurparticipanten en burgers steeds digitaal worden, ook in Vlaanderen. Bevragingen als www.apestaartjaren.be en www.digimeter.be stellen alvast een groei vast van het gebruik van smartphones, tablets en digitale televisie – vooral bij jongeren. 92% van de Vlaamse jongeren (12-18 jaar) heeft een eigen smartphone (onderzoek Apestaartjaren, 2016). Het is voor hen het belangrijkste digitale toestel in hun leven. Jongeren gebruiken hun smartphone heel multifunctioneel: om de actualiteit te volgen en te overleggen over huiswerk, maar ook om te gamen, muziek te streamen en te chatten. Hiermee verdringen de smartphones stilaan gameconsoles en MP3-spelers.

Technologische mogelijkheden gaan verder dan het bekendmaken, toeleiden en verrijken van een bestaande (offline of online) aanbod. Ze scheppen nieuwe plaatsen voor samenwerking en interactie, voor zelfexpressie, ontmoeting, creatie en uitwisseling rond kunst en cultuur, waar mensen consument én producent zijn, kritische participant én co-curator. Enkele concrete voorbeelden:

Het [FilmLab](#) [link] van JEFF werd initieel ontwikkeld als digitale ruimte voor zieke kinderen die niet in staat waren naar het fysieke filmLab te komen. Vandaag biedt deze virtuele ruimte ook mogelijkheden aan alle kinderen om te experimenteren met het medium.

Vi.be het platform van Poppunt voor muziekgroepen, songwriters en dee-jays is uitgegroeid tot een community én een plek waar nieuw talent ontdekt kan worden, vb. selectie rockrally's of de Vi.be van de week op StuBru.

Het Rijksmuseum zette zijn collectie grotendeels online en liet online bezoekers de mogelijkheid hun eigen collectie te cureren.

Voor de e-boeken-app Verborgen Parels stelde de bibliotheeksector de collectie samen in samenwerking met de bibliotheekmedewerkers en lezers.

3. Context en uitdagingen

Hierboven wierp ik een nieuw licht op het begrip cultuurspreiding. In het volgende stuk beschrijft de nota de context en bijgevolg ook de uitdagingen die een impact hebben op cultuurspreiding. Ik doe dit voldoende uitgebreid en geïllustreerd met voorbeelden, omdat ik in het slotstuk deze uitdagingen vertaal naar concrete acties in mijn beleid.

3.1 De impact van maatschappelijke ontwikkelingen op cultuurspreiding

De samenleving verandert in een sneltempo. Ik herneem kort de vier megaontwikkelingen zoals beschreven in de conceptnota sociaal-cultureel volwassenenwerk (p. 20-21). Een gelijkaardige trendanalyse (door Patrick De Rynck) is overigens te vinden in de conceptnota cultureel-erfgoed.

- (1) **demografische ontwikkelingen:** de wereldbevolking blijft aangroeien. Tegen 2025 zal België meer dan 12 miljoen inwoners tellen. Het aandeel ouderen en migranten neemt toe. In deze twee groepen liggen de armoedepercentages ook hoger dan gemiddeld. Vergrijzing, verkleuring en verarming zijn bijgevolg belangrijke uitdagingen. Naast verjonging (vooral in de steden meer jongeren) en verdunning (meer alleenstaanden) en andere samenlevingsvormen (bv. nieuw samengestelde gezinnen).
- (2) **technologische vooruitgang:** biedt kansen en uitdagingen. De technologische impact met de meest verrijkende impact op maatschappelijk vlak is de digitale (r)evolutie. Digitale geletterdheid wordt een steeds belangrijker vereiste om te kunnen functioneren in de maatschappij. Daarnaast zorgt het voor nieuwe vormen van kunst- en cultuurcreatie, productie, spreiding en beleving (Visietekst van de nieuwe Vlaamse intermediaire organisatie Cultuurconnect).
- (3) **welvaartstraat onderdruk:** op welke manier zal de overheid in de toekomst een regierol blijven opnemen in de domeinen onderwijs, zorg, welzijn, mobiliteit, cultuur; in dienstverlening en in basisinfrastructuur? De budgettaire krapte op overheidsniveau, zowel federaal, Vlaams als lokaal, zal een belangrijke impact hebben op de verhouding overheid – markt – middenveld/burgers.
- (4) **ecologisch systeem onder druk:** menselijke activiteit heeft een zware, bijna uitsluitend negatieve impact op ons ecologisch systeem. De klimaatverandering is een globaal probleem dat oplossingen vraagt op verschillende niveaus. Maatregelen en kleinschalige initiatieven komen ondanks die urgentie niet altijd gemakkelijk van de grond. Een kritische blik op productie- en consumptiepatronen en concrete acties tot alternatieve modellen blijven cruciaal.

UITDAGING

In het bijzonder voor de spreiding van kunst en cultuur teken ik volgende **uitdagingen** op:

- Welke cultuuruitingen moet/kan men spreiden in een superdiverse samenleving?
- Welke processen en producten zorgen voor participatie van diverse gemeenschappen, over generaties en sociale lagen heen?
- Hoe garanderen we de artistieke vakkennis, niet enkel in de productie (kunstenbeleid) maar ook in het spreidingsbeleid, waarbij kunst als intrinsieke waarde benaderd wordt?
- Hoe kunnen kunst, cultuur en erfgoed mee vorm geven aan een duurzame en sociaal-rechtvaardige samenleving door het spreiden van betekenissen en verbeelding, processen en producten? Hoe kunnen ze alternatieve modellen van samenleven, macro-economische uitdagingen mee verbeelden, voortstuwen en zelf initiëren in een lokale, regionale context?
- Live beleving is onlosmakelijk verbonden met fysieke ruimte, met een plek. Hoe de variatie aan mogelijkheden inzetten en optimaal benutten: van volledig uitgeruste infrastructuur tot publieke ruimte en alternatieve of tijdelijke ruimtes?
- Hoe kan de spreiding van kunst, cultuur en erfgoed in live en digitale beleving en creatie elkaar versterken? Digitale technologie zorgt niet enkel voor nieuwe kunstvormen (digitale kunst, multimediale kunst), maar maakt het ook mogelijk om het cultuurproduct en -proces beschikbaar te stellen voor het publiek, onafhankelijk van tijd of plaats en via nieuwe modellen voor spreiding en presentatie. Via digitalisering kan bovendien elk individu een grotere impact dan voorheen hebben op het mee spreiden van cultuur. Welke kansen biedt digitale innovatie om de maatschappelijk opdracht van culturele actoren met hun fysieke plekken en ontmoeting te verrijken, verdiepen en verbinden? Tegelijk, hoe kunnen die fysieke plekken en culturele werkingen de neveneffecten als de digitale kloof remediëren en overbruggen (Visietekst Cultuurconnect)?

3.2 Nieuwe dynamieken van culturele actoren inspireren het beleid

De opgebouwde expertise van ons dynamisch cultuurlandschap surft op bovenstaande maatschappelijke ontwikkelingen. Culturele actoren nemen vandaag al het heft in handen om hun werkmethode kritisch te bevragen. Ze testen een nieuwe aanpak uit. Ze spreken elkaar aan over vernieuwde en aangepaste modellen en methoden van cultuurspreiding en cultuurparticipatie. Ook in hun output zitten nieuwe vormen van (samen-)werking, aangepaste programmatie, evenwichtige aandacht voor cultuurprocessen en cultuurproducten. Ze durven daarbij te reflecteren over het waarom van hun bestaan en over de uitgangspunten of motieven die ze hanteren. Wat overeind blijft is dat culturele actoren blijvend vorm willen geven aan de veranderende samenleving via verbeelding, verwondering en verwarring.

Ook het hertekende beleidskader (ik werk dit uit onder punt 3.3.) opent nieuwe perspectieven om anders na te denken over de spreiding van cultuur in het algemeen en specifiek over de betekenis van kunst in een lokale context. Een systeem waarbij gezelschappen en muziekgroepen enkel van podiumzaal naar podiumzaal reizen, laat kansen liggen om het democratisch potentieel van kunst in een lokale context volop te oogsten.

Steeds meer kunstenaars bedden zich in in lokale en specifieke contexten waarmee ze globale thematieken aankaarten, bevragen, confronteren of verbeelden. Het artistieke proces of product

ontwikkelt zich in interactie met de lokale context, met burgers. De motieven voor dergelijke aanpak kunnen al eens verschillen naargelang de initiator. Het artistieke proces dat vertrekt vanuit een zeker 'matter of concern' geeft via verbeeldingskracht zuurstof en zet aan tot verandering en empowerment. Een benadering met veel potentieel is de **participatieve kunstpraktijk** (Demos, 2015). Die is zeker niet nieuw, maar de jongste jaren wel in opmars. Het is een vorm van artistiek onderzoek waarin kunstenaars samen met burgers op zoek gaan naar de juiste vorm om alternatieve stemmen en interpretaties te laten weerklinken. Ze begrijpen hun artistieke werk meer als de motor van een breder proces dan enkel als de creatie van een voorzien eindproduct. Het sociaal-artistiek werk heeft de voorbije jaren veel expertise opgebouwd en een nieuwe volwaardige rol opgenomen. Met de term 'participatieve kunstpraktijk' kijkt men echter breder. Het omvat de zoektocht naar andere werkvormen en methoden. "Participatie is breder dan de sociaal-artistieke en educatieve praktijken in die zin dat het wijst op een bredere trend binnen de kunsten om anders om te gaan met hun publiek en hen meer te betrekken als actieve partners bij de processen van creatie en betekenisproductie." (Erwin Jans, 'Hoeveel stad verdraagt de kunst')

Vandaag zoeken vele theatermakers naar manieren om hun werk lokaal betekenisvoller te maken. Dat is niet helemaal nieuw. Sinds het einde van de jaren negentig is er een toenemende interesse voor locatietheater, stedelijke interventies of de creatie van werk dat inspeelt op lokale thema's. Al meer dan vijftien jaar experimenteert bijvoorbeeld theatermaker Benjamin Verdonck met artistieke interventies in de stad, zoals in 2009 in de Antwerpse binnenstad. Vlaamse gezelschappen als MarthA!tentatief en De Queeste maakten stukken over lokale kwesties, vaak op basis van interviews met lokale inwoners. Voorts werden sinds de jaren '90 burgers actief betrokken bij de creatie van voorstellingen, bijvoorbeeld in sociaal-artistieke praktijken. Een nieuwe generatie kunstenaars zet een stap verder. Recent engageren velen zich in langdurige creatieprocessen op specifieke plekken in een stad. Ze verhuizen hun ateliers daarheen, als tijdelijke bedding voor hun werk. Als kunstenaar zijn ze tegelijk betrokken en nemen ze kritische afstand. Zo stelde Jozef Wouters, samen met een groep kunstenaars, architecten en bewoners, in de Brusselse Modelwijk schaalmodellen tentoon met mogelijke oplossingen voor issues waar bewoners mee kampen. Simon Allemeersch vestigde zijn atelier twee jaar lang in sociale woonblokken in Gent, om samen met de bewoners het geheugen van de zogenoemde Rabottorens vast te leggen vooraleer ze verdwijnen. Dit soort werk vind je vaker buiten de muren van gevestigde kunstinstellingen. Soms is het eindresultaat nauwelijks te herkennen als 'kunst'. Daarnaast ontwikkelen gezelschappen andere presentatieformats, buiten de muren van schouwburgen en kunsthuzen: van het lokale rusthuis (cf. Studio Orka) tot de Fordfabriek bij Genk (cf. Het Nieuwstedelijk).

Ook voor cultuurcentra en het lokaal cultuurbeleid liggen hier nieuwe mogelijkheden. Eerder dan de etalage van (elders geproduceerd) werk, kunnen ze die nieuwe toekomst mee vormgeven, als 'borrelpotten' voor de cultuur van de toekomst, als ateliers voor ontwikkeling, creatie en participatie. Individueel én collectief zijn cultuurcentra nu al volop bezig met het herdenken van hun opdracht, hun structuur, hun infrastructuur en werkprocessen. Sommige aarzelend, andere kiezen resoluut voor experimenteerruimte. In elk geval worden organisaties met een spreidende functie of presentatiefunctie steeds meer uitgedaagd om de betrokkenheid te verhogen, zowel van kunstenaars als van 'publiek' dat in deze benadering eerder als actievere participant of als betrokken burger wordt aangesproken dan wel als louter cultuurconsument. Programmatoren willen hier en daar 'witruimte' creëren: minder programmeren om meer te kunnen inzetten op betekenisvolle verbindingen tussen het werk dat ze presenteren en wat leeft in een lokale gemeenschap. Enkele cultuurcentra startten met kunstenaarsresidenties en -werkplaatsen. Daarbij zoeken ze verbinding met jeugdwerk en amateurkunsten.

De toekomst zit in het co-eigenaarschap over het betekenis geven aan cultuur, producten en processen, verbinden met wat zich lokaal afspeelt en ons universeel bezig houdt. De lokale en regionale context met haar diverse spelers zijn broeiende plekken waar kansen liggen voor het **verbinden van het participatieve, de sociaal-culturele praktijk, de kunstpraktijk en de erfgoedpraktijk**. Daarbij wordt niet meer enkel de eigen infrastructuur gebruikt maar waaiert de werking uit over publieke ruimtes, buurten en wijken en andere infrastructuren als scholen, rusthuizen, opvanginitiatieven,... Cijfers verzameld door het departement CJSM tonen alvast aan dat 1 op 5 activiteiten van cultuurcentra buiten de eigen infrastructuur plaats vindt.

Gelijkaardige zoektochten en experimenten met nieuwe methodieken en inhouden zien we in het cultureel erfgoed en de bibliotheeksector.

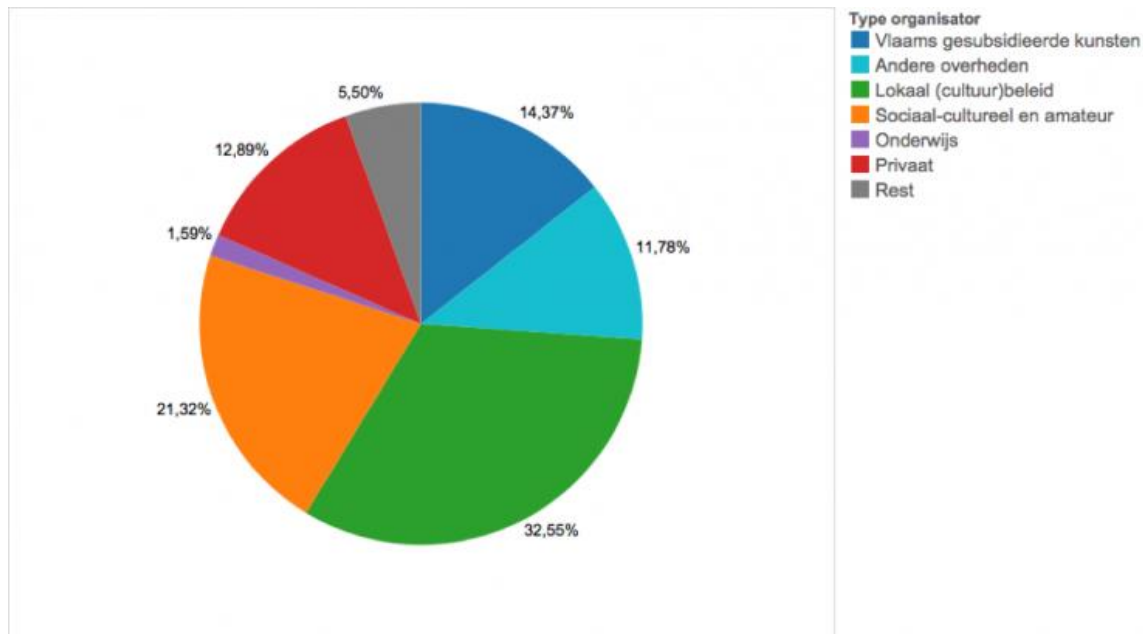
*Immaterieel cultureel erfgoed - zoals feesten, stoeten, rituelen en ambachten - heeft een enorm potentieel om een breed publiek te bereiken en actief te betrekken bij erfgoed. Verschillende stadsmusea profileren zich als **participatief museum**, treden buiten de muren van hun instelling en laten de bewoners van de stad mee bepalen over wat er wordt tentoongesteld. Erfgoedcellen brengen dan weer het minder zichtbare erfgoed naar een breed en divers publiek en gaan hiervoor soms verrassende samenwerkingen aan met de welzijnssector, het jeugdwerk, de kunsten, het sociaal-cultureel werk en het onderwijs. Dankzij digitalisering is erfgoed is nog nooit zo 'beschikbaar' geweest. Dit laatste biedt mogelijkheden voor een grotere verspreiding, meer betrokkenheid en nieuwe betekenislagen.*

[David Lankes](#) [link] schreef twee standaardwerken over de rol van bibliotheken binnen de verander(en)de samenleving. [The Atlas of New Librarianship](#) is [link] is een roadmap voor elke bibliotheek die een katalysator wil zijn voor de versterking van kennisopbouw en uitwisseling in de gemeenschap. Dat werk ligt in de lijn van [The Participatory Museum](#) [link] van Nina Simon en [Das Participative Museum](#) [link]. "The mission of librarians is to improve society through facilitating knowledge creation in their communities." In [Expect More](#) [link]: Demanding Better Libraries For Today's Complex World stelt de auteur dat de gemeenschap, burgers, gebruikers, ... de lat gerust ho(o)g(er) mogen leggen voor de rol die bibliotheken opnemen, voorbij 'brick and mortar' & 'books & literature'. Bibliotheken als leerplekken en motor voor gemeenschapsvorming.

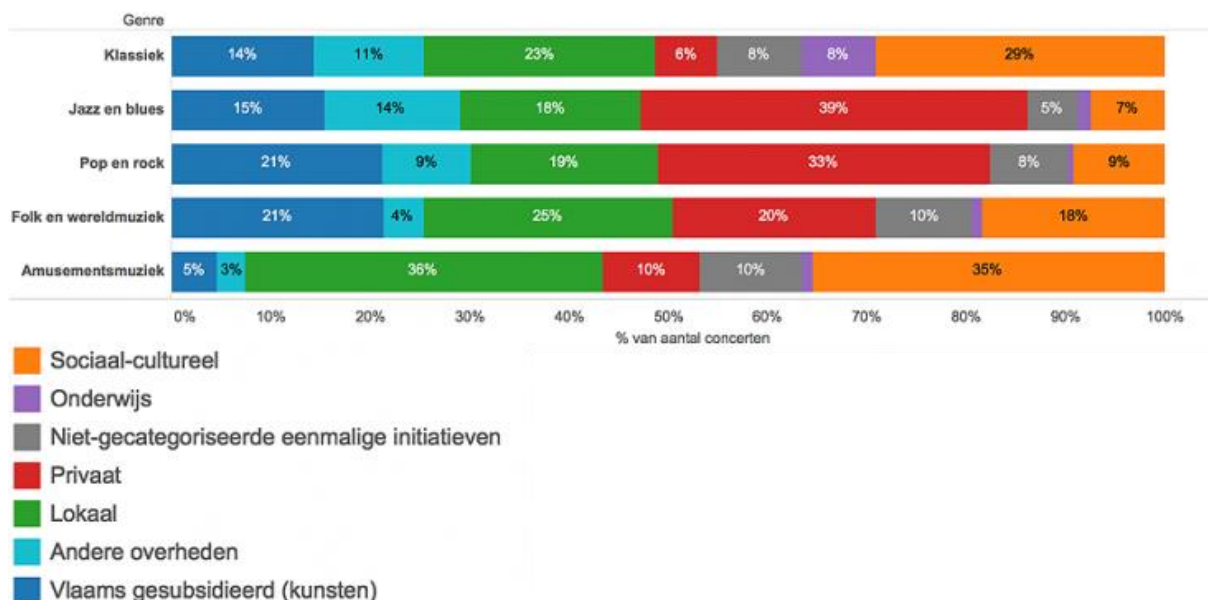
Daarnaast blijft, zoals ik in mijn inleiding al aangaf, voldoende aandacht voor de klassieke spreiding van aanbod (in alle disciplines) nodig. Het recente onderzoek van Kunstenpunt richtte zich op de spreiding van live muziek, podiumkunsten en beeldende kunsten, door verschillende types van organisatoren: organisatoren gesubsidieerd door de Vlaamse overheid (kunsten, onderwijs en erfgoed), lokale overheden (inclusief cultuurcentra), maar ook sociaal-culturele actoren, onderwijsactoren en het privaat initiatief. Ook al is de waaier aan initiatieven en organisatoren voor spreiding veel breder, toch kan worden gesteld dat cultuurcentra als lokale en regionale speler een spilfunctie hebben en zorgen voor meer diversiteit in genres. Een belangrijke bijkomende conclusie is de niet te onderschatten humuslaag voor cultuurspreiding, gevoed door het amateurkunstencircuit, de jeugdhuisen, alternatieve jeugdclubs, cafés, het verenigingsleven,...

Traject cultuurspreiding

Grafiek 1: Aandeel van types organisatoren in de organisatie van podiumvoorstellingen in Vlaanderen en Brussel in 2014

Grafiek 2: het aandeel van de types organisatoren binnen de verschillende genres (bron: UiTdatabank)

Het recente rapport [CCinema. Filmcultuur in de CC's](#) [link] van het VAF bracht aan het licht dat de filmvertoningen in cultuur- en gemeenschapscentra een verrassend groot publiek bereiken met een programmatie die sterk lijkt op het arthouse-aanbod. De studie telde 38 cultuurcentra- en gemeenschapscentra die op wekelijkse, 18 cultuur- en gemeenschapscentra die op tweewekelijkse en 37 centra die op maandelijkse basis ruimte creëren voor filmcultuur. Deze 93 vertoners bereiken een publiek van ongeveer 379.829 Vlamingen met ongeveer 3.810 voorstellingen.

Daarnaast vertaalt de zoektocht op het terrein zich in **nieuwe werkmodellen, ook zakelijk-economisch**. Dit kan gaan van coproducties, tot coöperaties, publiek-private samenwerkingen, collectieve onderhandelingen,... Samenwerking blijkt daarbij steeds meer het sleutelwoord: tussen producenten, tussen producenten en speelplekken, tussen overheden, tussen markt en overheid, tussen bemiddelaars, (alternatieve) managementbureaus, boekingskantoren,... Faire deals, transparante contracten en evenwichtige stimuli in productie en spreiding dragen bij tot een gedeelde verantwoordelijkheid en gedeelde risico's. Aan de kant van de productie ontdekte Kunstenpunt alvast diverse spreidingsmodellen, met verschil in de intensiteit van het aantal opvoeringen in diverse circuits (première, binnenlandtoernee, buitenland, hernemingen,...).

UITDAGING

Kunstenaars, bemiddelaars en cultuurhuizen in brede zin zoeken samen naar alternatieven en verbindingen om het traditionele spreidingsmodel van vraag en aanbod te herdenken, te herijken en vooral te verrijken. **De uitdaging is om ruimte, tijd en budget te voorzien voor systeemvernieuwing, andere werkmodellen en experiment – en daarbij ontluikende initiatieven vanuit het veld te versterken.**

3.3 Hertekende beleidskaders dagen uit en bieden nieuwe kansen

Zowel op Vlaams, provinciaal als lokaal niveau wijzigen beleidskaders. Spreiden van cultuur was en is voor elk niveau een belangrijke doelstelling.

3.3.1 Decentralisering en de ontwikkeling van complementair kunst-, cultuur- en erfgoedbeleid

De regelgeving die het afgelopen decennium de gemeenten ondersteunde om een kwalitatief lokaal en integraal cultuurbeleid te voeren heeft de afgelopen vijftien jaren een belangrijke impact en dynamiek gehad, maar kende weinig decretale rust. Door de huidige inkanteling van de sectorale middelen voor cultuur (maar ook sport, jeugd ...) in het Gemeentefonds ligt het zwaartepunt in de aansturing van het lokaal cultuurbeleid (de werking van cultuurdiensten, openbare bibliotheken, cultuur- en gemeenschapscentra) voortaan autonoom bij de lokale besturen. Vanaf 2016 kunnen gemeentebesturen rekenen op een transparante en onvoorwaardelijke basisfinanciering, zonder oormerking voor lokaal cultuurbeleid, via het Gemeentefonds. Dit nieuwe subsidiekader vormt het sluitstuk van een cultuurbeleid dat gedurende decennia weloverwogen werd ontwikkeld en uitgerold via de uitbouw van culturele infrastructuur (jaren '70 – '90), professionalisering en inhoudelijke Vlaamse beleidsaccenten. Hiermee erkent de Vlaamse overheid de lokale bestuurskracht en bezegelt ze het partnerschap met de lokale besturen.

Het is nog te vroeg om de betekenis van deze beleidsverschuiving in kaart te brengen. Parallel en versterkt door de verdere decentralisering, spelen zich lokaal interne herstructureringen af van het beleidsdomein cultuur, en bij uitbreiding de vrijetijd of zelfs de hele organisatiestructuur van de gemeente. Hierbij gaan diverse motieven hand in hand: een holistische benadering van de diverse domeinen, de klantgerichte dienstverlening om te beantwoorden aan de behoeften van burgers en

inwoners, een nieuwe managementbenadering om het gemeentelijk organigram te herdenken. Concreet is er bijvoorbeeld een tendens naar clustering van personeel en werking van bibliotheek, cultuurdienst, cultuurcentrum of gemeenschapscentrum. In de toekomst verwacht ik nog meer lokaal maatwerk, meer diversiteit in werkvormen en het ontstaan van hybride organisaties en structuren.

Uit de recente participatiesurvey blijkt dat bepaalde **gemeentekennmerken een rol spelen bij participatie** (Andy Vekeman, Jan Colpaert, Michel Meulders en Alain Praet, 2014). Dit onderzoek beperkte zich tot het aanbod theater, dans, concerten: het aantal activiteiten en het aantal locaties per inwoner. Bij zowel theater, dans als concerten geven respondenten uit gemeenten met een groter aantal activiteiten (of een groter aantal grote locaties per inwoner) te kennen vaker te participeren. Dit steunt de hypothese dat verschillen in het aanbod aan culturele activiteiten in de gemeenten, participatieverschillen tussen gemeenten deels verklaren, zelfs na controle voor sociaal-demografische kenmerken. De effecten zijn echter kleiner bijvoorbeeld in vergelijking met de effecten van opleiding. Toch verdient het nader onderzoek welke gemeentekennmerken of lokale identiteit een verhoogde participatie stimuleren.

Ik wil optimaal kansen geven aan het lokale bestuursniveau en de spelers in het lokaal cultuurbeleid om die vernieuwde rol te ontplooien en de hand reiken om vanuit een gelijkwaardig partnership samen te werken. De beleidsnota cultuur 2014-2019 vermeldde reeds:

*“Ik beoog een geïntegreerd en verbindend cultuurbeleid dat samenwerking centraal stelt en bruggen slaat [...] Een duurzame versterking van de cultuursector veronderstelt **samenwerking en krachtenbundeling over beleidsniveaus en beleidsdomeinen heen**. Binnen een context van toenemende decentralisatie van het lokaal cultuurbeleid, wil ik zoeken naar een nieuwe vorm van ondersteuning die de lokale realiteit slagkrachtig verbindt met de Vlaamse beleidsambities.”*

Ook de eerdere hervorming van het Kunstendecreet legt een nieuwe basis voor de afstemming van beleid en verantwoordelijkheden. In functie van de **beleidsafstemming inzake kunsten – het ‘complementair beleid’** - wordt er aan het begin van de legislatuur van het Vlaams Parlement een [protocol \(PDF\)](#) [link] gesloten tussen de Vlaamse Gemeenschap, de steden en gemeenten vertegenwoordigd door VVSG, de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) en tot 2017 de provincies. Het doel van het protocol is om samenwerking en overleg tussen de Vlaamse en de lokale overheden te stimuleren. Het is een uiting van het engagement van de diverse overheden om samen een complementair kunstenbeleid uit te bouwen. Het protocol bevat onder meer afspraken over de wijze waarop de lokale overheden worden betrokken bij: de opmaak van de [strategische visienota](#) [link] van de minister van Cultuur, de erkenningsprocedure van [kunstinstellingen](#) [link], het sluiten van beheersovereenkomsten met kunstinstellingen, de beoordelingsprocedure voor vijfjarige [werkingssubsidies](#) [link]. Een eerste protocol werd gesloten voor de **periode 2015-2019**.

De **bijdrage van VVSG aan de Visienota Kunsten in 2015** vertrok vanuit landschapstekeningen van de diverse steden en verbindt het lokale kunstenbeleid met wat er maatschappelijk speelt. Daarbij wordt opgeroepen om ‘complementair’ niet instrumenteel in te vullen als ‘ten dienste staan van’, maar de verankering van kunst en cultuur in de lokale context in al zijn facetten als volwaardig te beschouwen.

Het mag duidelijk zijn dat steden en gemeenten experimenteren met nieuwe mogelijkheden om **kunst een plek te geven in een breder maatschappelijk ontwikkelingsbeleid**. Kunstenbeleid op lokaal niveau is de laatste jaren veel diverser geworden: niet enkel in disciplines (verhoogde aandacht voor beeldende kunsten), maar ook in soorten presentatieplekken (inclusief publieke ruimte), in de concrete ondersteuning (atelierbeleid, repetitieruimtes, subsidiereglementen,...) en in de verbindingen over sectoren en actoren heen (cultuur, DKO, jeugd, welzijn, onderwijs,...) Kortom, het lokale niveau is een ideale context om een scherp en experimenteel kunstenbeleid te combineren met een verbindend cultuurbeleid (erfgoed, sociaal-cultureel werk, amateurkunsten) en een breder beleid (verknoping met welzijn, jeugd,...).

Binnen de cultureel-erfgoedsector is er sinds het decreet van 2008 sprake van een complementair cultureel-erfgoedbeleid. Naast Vlaanderen spelen momenteel ook de provincies en de steden en gemeenten een belangrijke rol bij de ondersteuning van de cultureel-erfgoedorganisaties.

Momenteel zijn de afspraken over ieders verantwoordelijkheden, in het kader van een complementair beleid, vastgelegd in een protocol van akkoord. Zo is er wat cultureel erfgoed betreft bijvoorbeeld de afspraak dat erkende cultureel-erfgoedinstellingen ingedeeld kunnen worden op lokaal, regionaal of Vlaams niveau. Als gevolg van de afslanking van de provincies zal het complementair cultureel-erfgoedbeleid worden hertekend. Toch is het de bedoeling om ook in het hertekende landschap het complementair cultureel-erfgoedbeleid te handhaven. “Zo wordt een sterk complementair beleid, met verbindingen tussen het lokale en Vlaamse niveau en met ruimte voor regio-specifieke collectiebeherende noden en expertises, gegarandeerd.” (Conceptnota Cultureel Erfgoed)

UITDAGING

Hoe kan het samenspel en de wisselwerking tussen Vlaams beleid en lokaal beleid elkaar blijvend uitdagen en versterken inzake kunst, cultuur en erfgoed? Een complementair beleid betekent immers niet dat beide beleidsniveaus elkaar ‘met rust’ moeten laten of zich mogen opsluiten in hun eigen rol. De gedeelde verantwoordelijkheid bestaat erin om een gezonde dynamiek en innovatieve kracht te behouden, met voldoende aandacht voor noodzakelijke stabiliteit én nieuwe impulsen aan de verschillende spelers in het veld. Ik zie het als een uitdaging om dat gesprek niet enkel te voeren op het vlak van de kunsten en erfgoed, maar ook in het kader van een vernieuwde visie op cultuurspreiding.

3.3.2 Hervorming provincies doet nadenken over de optimale schaal voor cultuurspreiding

Een andere belangrijke beleidsverandering is de hervorming van de provincies. Sinds 2014 werden de provinciale bevoegdheden op de persoonsgebonden materies ingeperkt. Het regeerakkoord stelt dat het provinciale niveau geen opdracht meer zal hebben inzake persoonsgebonden materies zoals cultuur. Vlaanderen of lokale besturen nemen deze bevoegdheden over. Dit betekent een grondige wijziging van het landschap, zowel op het vlak van de positie van provinciale culturele instellingen als de provinciale inzet voor de ondersteuning van het culturele veld. Dit heeft ook een impact op

Traject cultuurspreiding

cultuurspreiding. Provincies hebben immers steeds ingezet op tal van cultuurspreidende initiatieven (van kunst tot semi-professioneel, amateurkunst, sociaal-artistiek, cross-over met jeugd en jong talent,...) en in diverse formats (wedstrijden, festivals, tournées, gezamenlijke communicatie,...) op een 'tussen-niveau': begeleiding en ondersteuning dichtbij organisaties én zichtbaarheid/nabijheid voor burgers.

De overheveling van de persoonsgebonden bevoegdheden van de provincies doet bijgevolg nadenken over een nieuwe verhouding en verantwoordelijkheid tussen steden en gemeenten en tussen lokale en Vlaamse overheid. Deze wijziging daagt ook uit om na te denken over **de schaal van cultuurspreiding**. Welke nabijheid van cultuurvoorzieningen hebben we nodig? Wie neemt welke verantwoordelijkheid?

Vanuit het perspectief van de burger is het in elk geval onmisbaar dat steden en gemeenten en de Vlaamse overheid collectief blijven zorgen voor de gelijkwaardige toegang van alle burgers in Vlaanderen tot cultuur, kunst, informatie.

UITDAGING

Wat is een optimale schaal voor welk soort van cultuurspreidende initiatieven, waarbij zowel aandacht is voor ondersteuning en begeleiding van organisaties, gecoördineerde initiatieven, als de nabijheid tot de burger en het publiek? Welke nieuwe modellen of vormen kunnen dit 'tussenniveau' kwalitatief blijven ondersteunen? Modellen als stadsregio's of intergemeentelijke samenwerking en nieuwe bovenlokale samenwerkingsvormen zijn in opmars en vragen om verder onderzoek.

3.4 Verbindende beleidskaders: Kunsten, Sociaal-Cultureel Werk, Cultureel Erfgoed en Amateurkunsten

Tegen de achtergrond van maatschappelijke ontwikkelingen en algemene bewegende beleidskaders, zijn er in deze legislatuur ook wijzigende sectorspecifieke beleidskaders: sociaal-cultureel werk en cultureel erfgoed. Het Kunstendecreet werd eerder gewijzigd, maar startte in 2016 aan zijn eerste concrete uitwerking. Daarom wil ik dit momentum aangrijpen voor een breder debat over de interacties tussen de verschillende beleidsinstrumenten en de verantwoordelijkheden van de diverse spelers. Bijvoorbeeld ook met amateurkunsten, waar heel wat kansen liggen in cross-overs met de professionele kunsten, het deeltijds kunstonderwijs en het sociaal-cultureel werk.

UITDAGING

Hoe geven we vorm aan nieuwe kansen tot samenwerking, sectoroverschrijdend, via gedeelde transversale thema's en agenda's, elk vanuit hun eigen kracht en expertise?

4. Bouwstenen en hefboomen voor een aangepast beleid

4.1 Het inhoudelijk gesprek over het complementair kunst-, cultuur- en erfgoedbeleid versterken

Vanuit de geschetste bestuurskundige, maatschappelijke en sectorspecifieke evoluties stelde ik eerder in deze nota dat inzet op cultuurspreiding noodzakelijk is om wat de afgelopen decennia is opgebouwd, klaar te maken voor de toekomst.

Het is belangrijk om het debat over een complementair kunsten- en cultuurbeleid niet te beperken tot een bestuurlijk-financiële discussie. Waar staan de overheidsniveaus inhoudelijk voor en hoe wil men samenwerken? **Hoe zorgen we samen voor een gedeelde agenda? Er is nood aan een inhoudelijk debat over de inzet en ambities van de verschillende overheidsniveaus.**

Het decretaal voorziene gesprek tussen het Vlaamse en lokale beleid in het kader van het Kunstendecreet biedt alvast kansen. Vandaag is dit nog beperkt, in focus en in uitwerking. Bij de beoordelings- en beslissingsprocedure over meerjarige werkingen worden bijvoorbeeld enkel steden en gemeenten geconsulteerd die een kunstenorganisatie (met aanvraag tot erkenning Kunstendecreet) op hun grondgebied hebben. De [SARC adviseerde](#) [link] alvast om het gesprek niet te beperken tot de steden en gemeenten waar organisaties erkend binnen het Kunstendecreet gevestigd zijn. Andere steden en gemeenten werken immers ook samen met deze gezelschappen en kunstorganisaties, alleen al op vlak van spreiding bijvoorbeeld.

In het verleden namen een aantal steunpunten initiatieven om de verschillende invalshoeken van makers en spreiders met elkaar te verbinden. Onder de noemer 'Zet Mij in CC' organiseerden het toenmalige steunpunt LOCUS en het toenmalige VTI (nu opgegaan in Kunstenpunt) verschillende overleg- en reflectiemomenten. Dit soort van kennismaking wil ik blijven stimuleren. Vandaar dat we de definiëring van cultuurspreiding breder moeten verbinden.

Ik schreef het eerder al: kunst en cultuur zitten vervat in een dialooggericht en dynamisch ecosysteem. Een puur klassieke taakafstemming in termen van: de gesubsidieerde actoren uit het Kunstendecreet zorgen voor de creatie en productie en de cultuurcentra zorgen voor de spreiding, is achterhaald. Ook in een functiegerichte benadering moeten we opletten voor een te theoretische afbakening van verantwoordelijkheden, zo waarschuwde de synthesesnota van de werkgroep complementair kunstenbeleid: *“Op basis van veldanalyses en onderzoek blijkt dat het toewijzen van functies aan overheden eveneens een te statisch model is en dus geen goede piste is voor taakafstemming. Uit de praktijk blijkt immers dat functies niet exclusief worden opgenomen door de diverse overheden, maar dat dezelfde functies net door verschillende overheden worden ondersteund (dit evenwel vanuit eigen doelstelling en accenten). Bovendien kunnen ook organisaties niet gereduceerd worden tot één functie. Functies moeten kunnen verknopen en in wisselwerking staan met elkaar.”*

Ook VVSG beaamt: “met de groeiende beleidsaandacht in de steden, kwam de vraag naar het ontwikkelen van een complementair beleid, in een geest van samenwerking en goede verstandhouding én met het oog op een nog rijke kunstenlandschap. De verankering van het complementair kunstenbeleid in het nieuwe Kunstendecreet wordt door de steden en VVSG dan ook aanzien als een belangrijke stap voorwaarts. De bereidheid om dit complementair beleid constructief en met open vizier vorm te geven is groot.” Bovendien stipuleert de VVSG-nota ook: “De centrumsteden pleiten ervoor om als kunstenveld niet enkel in te zetten op stedelijkheid maar ook op de regionale context.” Met betrekking tot ‘complementariteit’ stipt de VVSG-nota aan dat cultuurparticipatie en gemeenschapsvorming versterkend en complementair werken voor kunstenspreiding. “Het gaat om nieuwe vormen van spreiding en nieuwe lokale dynamieken, waar

een actieve alliantie met de kunstensector zich opdringt.” Ook de domeinoverschrijdende (toerisme, sociaal beleid, cultuur,...) aanpak zit de steden al in de vingers en ook daar liggen kansen voor het complementair beleid

CONCREET

Mijn voorstel is om voldoende en voornamelijk inhoudelijke elementen toe voegen in het gesprek tussen de Vlaamse en lokale overheden, naast de bestuurlijk-financiële afspraken. Inhoudelijk uitgewerkte ‘landschapstekeningen’ van het bredere cultuur- en kunstenveld (kunsten, erfgoed, amateurkunsten, sociaal-cultureel werk ...) van steden en gemeenten kunnen een kans zijn om in gesprek te gaan over wederzijdse ambities en ondersteuningsmogelijkheden. Dat in dit gesprek ook culturele actoren, bemiddelaars, programmatoren, kunstenaars, erfgoedwerkers, sociaal-artistieke werkingen, participatieve kunstpraktijken, kunstcritici, opinie- en beleidsmakers, sociaal-culturele praktijk, amateurkunsten, jeugdwerk, erfgoed... worden betrokken, is evident. Ik wil hiervoor een opdracht formuleren naar een actor in de bovenbouw en in dialoog en verstandhouding met de steden en gemeenten, bijvoorbeeld via VVSG.

4.2 Projectmatige ondersteuning: versterking van nieuwe dynamieken

In afwachting van een breder gedragen en gedeelde visie op spreidingsbeleid wil ik dynamieken die van onderuit groeien versterken en inzetten op de exploratie van de bovenlokale schaal via een projectmatige ondersteuning.

Deze projecten ontwikkelen methodieken en instrumenten, passen die toe in de praktijk en wisselen hun expertise uit.

De samenwerkingsverbanden die ik projectmatig wil ondersteunen, zijn bij voorkeur inhoudelijk gelegitimeerd en transversaal. We willen daarbij ruimer gaan dan de klassieke intergemeentelijke samenwerking van naburige gemeenten. De projecten die we willen ondersteunen kenmerken zich door minstens twee van de volgende drie voorwaarden:

- Ontplooiing van een werking over verschillende domeinen (erfgoed, kunsten, sociaal-cultureel werk, lokaal cultuurbeleid met aanknopingspunten bij domeinen zoals onderwijs, toerisme, media, jeugdwerk, welzijn, ...);
- Inzet op meerdere functies, zoals eerder beschreven in deze nota;
- Betrokkenheid van verschillende types actoren; zowel lokale besturen, verenigingen, cultuurcentra, kunstenuorganisaties, samenwerkingsverbanden, erfgoedorganisaties, particulieren,...

Om ten volle de voordelen en effecten van deze projecten in kaart te kunnen brengen, is het aangewezen om in de opstartfase een beperkt aantal projecten te ondersteunen en nauwgezet de werking ervan op te volgen en te onderzoeken. Bij voorkeur wordt gebouwd op projectwerkingen en samenwerkingsverbanden die eerder werden opgestart, zodat deze expertise niet verloren gaat. Bestaande werkingen worden wel uitgedaagd tot een nieuwe dynamiek. Naast inhoudelijke criteria

Traject cultuurspreiding

bij de keuze van de beperkte groep ondersteunde projecten, moet ook rekening worden gehouden met een evenwichtige spreiding over heel Vlaanderen, met aandacht zowel voor meer grootstedelijke gebieden, als voor eerder landelijke gebieden.

Om naast de bestaande beperkte selectie projecten ook nieuwe initiatieven van onderuit een kans te geven, kan er een punctuele subsidielijijn worden uitgewerkt voor eenjarige projecten.

Dit kan aanleiding zijn voor specifieke, aanvullende impulsen binnen of buiten de sectordecreten. Die kunnen sectorspecifiek zijn, want de specifieke instrumenten voor bepaalde niches (bv. dans, jonge makers, film, jazz, klassiek, beeldende kunst ...) kunnen sterk verschillen. Een gedifferentieerd beleid lijkt dan ook wenselijk.

Vlaanderen ontwikkelde en ondersteunde de afgelopen jaren enkele ijzersterke formats die een bijzondere impact hadden op de cultuurspreiding. Door een samenspel van cultuureducatie en cultuurcommunicatie hadden deze initiatieven eveneens een beduidende impact op cultuurspreiding en cultuurparticipatie. Ik denk hierbij aan projecten en formats als Supervlieg, Supernova, Circuit X, Dag van de Dans, Kunstendag voor Kinderen, Erfgoeddag, Uitdatabank, UiTPAS ... Ook in de toekomst moet er ruimte zijn voor dit soort van Vlaams ondersteuningsbeleid.

Jazzlab Series, Supernova en Circuit X zijn projecten die elk vanuit hun eigen achtergrond, ontstaansgeschiedenis en genre de spreiding van een kwaliteitsvol aanbod van beloftevolle jonge artiesten willen bevorderen. Het doel van deze formats is gelijklopend. Vaak ontbreekt het lokale cultuurwerkers aan expertise en durf om minder bekend talent te programmeren. Enerzijds is er te weinig kennis over de kwaliteit van het aanbod en anderzijds is er de vrees voor een te gedurfde programmering. Zal de cultuurconsument deze wel kunnen smaken? Zal er geen al te groot verliesaldo zijn? Door het aanbod van theatervoorstellingen en concerten als een kant-en-klaar pakket aan lokale programmatoeren vergroot het draagvlak op lokaal niveau om minder evidente genres te programmeren. Dit heeft een positief effect op de diversiteit van het aanbod. Daarnaast bieden zowel Jazzlab series, Supernova als Circuit X een kwaliteitslabel omdat de aangeboden programma's het resultaat zijn van een selectietraject. Om het lokale draagvlak voor deze formats te vergroten wil men de presentatie van de voorstelling versterken door samenwerking met (lokale) actoren uit de sociaal-culturele, educatieve en participatieve context te stimuleren. De drie projecten bieden kansen tot een divers aanbod binnen een verscheiden netwerk van cultuurspreiders. Er zijn ook positieve effecten op de loopbaan van de artiesten: Jazzlab Series en Supernova geven vooral kansen aan jonge kunstenaars. Circuit X richt zich op een breder veld van kwalitatieve theatermakers die moeilijker toegang vinden tot Vlaamse podia, vaak ondanks buitenlandse successen.

Ook de ontwikkeling van **nieuwe competentieprofielen** op het regionaal niveau kunnen in deze projectfinanciering een plaats krijgen, bijvoorbeeld een regio-coördinator of een 'verbindingsofficier'

Tijdens het Theaterfestival in 2014 en ook later op de ontmoetingsdag van de Vereniging voor Vlaamse Cultuur- en Gemeenschapscentra (VVC) en het Overleg Kunstenorganisaties (oKo) in oktober 2015 was er vanuit de sector een vurig pleidooi voor een nieuwe functie in het cultureel organigram, nl. [de functie van een 'verbindingsofficier'](#) (Van Schoelant) [link]. Een functie die de brug slaat tussen de makers en de spreiders. Het geeft aan dat sommige programmatoeren en publiekswerkers kritisch durven reflecteren over hun eigen functie en de organisatie. Een verbindingsofficier kan zowel aan de kant van de makers als bij de spreiders

*van betekenis zijn. Het gaat erom dat bij elk creatieproces niet alleen wordt nagedacht over het artistieke (wat willen we vertellen, hoe, waarom, wat is onze noodzaak?) maar ook over het maatschappelijke relevante ("hoe gaan we dit artistiek denken en werk verbinden met het (lokale) sociale weefsel en met het maatschappelijk belang?") De officier/verbinder leidt en stuurt dit denken. Het is niet zo dat het artistieke een instrument wordt van het verbinden. Het gaat bovendien om veel meer dan louter publiekswerking. Er kan ook nagedacht worden over bijvoorbeeld **een programmator voor meerdere centra in een regio** die als enige de opdracht heeft om zoveel mogelijk te prospecteren. Het is dan vooral de verbindingsofficier die in elk centrum ter plekke blijft, de vinger aan de pols houdt, niet alleen artistiek maar ook maatschappelijk, en samen met de regio-programmator het programma vertaalt naar de omgeving en de inwoners.*

CONCREET:

Ik voer een impulsbeleid waarbij cultuurspreidende initiatieven ondersteund worden. Op korte termijn maken we een evaluatie en een plan over de vorm die dit zal aannemen. Ik denk daarbij alvast aan:

- De Intergemeentelijke samenwerkingsverbanden voor de afstemming van het aanbod en de cultuurcommunicatie: deze bestaande subsidielijnen uit het decreet Lokaal Cultuurbeleid kan inhoudelijk verder worden uitgedaagd en meer transversaal ingevuld. Eventueel het kan ook worden gebruikt om cultuurbeleidsplanning binnen een regionaal kader uit te werken.
- De opzet van een aantal overgangsmaatregelen wanneer het provinciale niveau zich moet terugtrekken uit persoonsgebonden materies. Ik denk hier aan initiatieven op vlak van kunsten, semi-professionele, amateurkunsten, een regionaal opgezet ondersteuningsaanbod voor de bibliotheeksector, ...
- Meerjarige projecten
- Kortlopende experimenten van maximaal één jaar die op een vernieuwende manier uiting geven aan samenwerking, transversaliteit en oplossingsgericht denken op het vlak van de problematiek creatie-spreiding.

4.3 Exploreren van het regionale als schaalniveau, ook voor cultuurspreiding

Kenmerkend aan cultuurspreiding is de wisselwerking tussen diverse actoren en functies, in diverse schaalgroottes, met een diverse reikwijdte en focus. Binnen een enkele gemeente is er niet altijd een voldoende grote diversiteit aan actoren om een wisselwerking te garanderen. Op het Vlaamse niveau kan de afstand met de burger dan weer te groot zijn of kunnen er teveel actoren zijn om een samenwerking te beheersen. Op regionale schaal is er meer diversiteit aan actoren en meer gebundelde expertise om een wisselwerking en samenwerking tussen actoren en functies te maken. Bovendien staat dit niveau, in tegenstelling tot het landelijke, dicht genoeg bij de burger.

Er zullen bijgevolg ook in het kader van cultuurspreiding een aantal maatregelen ontwikkeld kunnen worden die inzetten op de **tussenruimte**: waar Vlaanderen te groot is en het lokale bestuur te klein.

Zeg maar: het regionaal of bovenlokaal initiatief. Om op een adequate en effectieve manier hierrond beleid te ontwikkelen hebben we echter nood aan meer inzichten over hoe dit te organiseren.

CONCREET

Los van de ontwikkelingen in het provinciale dossier, lijkt het mij zinvol om nu al te starten met het **bundelen en documenteren van analyses, praktijkvoorbeelden en onderzoeken:**

- Vanuit de academische wereld: expertise over regionaal beleid in diverse domeinen: o.a. onderzoek van het Steunpunt Bestuurlijke Organisatie (Gent) naar voor- en nadelen van diverse benaderingen van de regionale schaal en hoe beleid hierin impulsen geeft: top-down afgebakende regio's of bottom-up flexibele samenwerkingsverbanden
- Analyses documenteren vanuit bestaande expertise uit het werkveld:
 - intergemeentelijke samenwerking cultuurcommunicatie (nu gesubsidieerd via het decreet Lokaal Cultuurbeleid)
 - de tendens waarbij intergemeentelijke samenwerkingsverbanden van onderuit en op eigen initiatief verschillende deelwerkingen rond cultuur en erfgoed clusteren en zo ook op regionaal niveau een transversale samenwerking beogen (Voorbeelden: Meetjesland, Interwaas, Kempens Karakter, k.ERF, BIE, zuidwest/Leiedal,...).
 - het streekgericht bibliotheek beleid: het departement CJSM brengt dit momenteel in kaart
 - in het cultureel-erfgoed (erfgoedconvenants): de Vlaamse overheid wil via het Cultureel-erfgoeddecreet de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden d.m.v. convenants blijven ondersteunen (Conceptnota Cultureel Erfgoed). In hun visietraject hebben de erfgoedcellen aangegeven dat zij en de betrokken lokale besturen doorheen de jaren een expertise hebben opgebouwd rond intergemeentelijke samenwerking. Deze ervaring en expertise willen zij delen, met elkaar en andere besturen die intergemeentelijk willen samenwerken. Niet voor niets wordt de samenwerking rond cultureel erfgoed vaak naar voren geschoven als een goed voorbeeld. Tegelijk is intergemeentelijk samenwerken is niet altijd en overal vanzelfsprekend. Er is grote behoefte aan een meer gestructureerde kennisopbouw en –deling rond intergemeentelijk samenwerking binnen de cultuur- en bij uitbreiding, de vrijetijdssector. Hier ligt wellicht een rol weggelegd voor een bovenbouwactor die hierin kan begeleiden, faciliteren en ondersteunen.
 - het sociaal-cultureel werk en amateurkunsten en het semiprofessionele;
 - internationale inzichten.

Op basis van gedocumenteerd materiaal wil ik samen met lokale besturen en de culturele actoren een visie en een conceptnota regionaal cultuurbeleid uit tekenen, vanuit verschillende invalshoeken: cultuurspreiding, kunstenspreiding, erfgoed, sociaal-cultureel werk, amateurkunsten,... In een volgende fase kunnen vanuit die gezamenlijke transversale visieontwikkeling aanbevelingen tot operationalisering van een regionaal (impuls-)beleid worden geformuleerd.

4.4 Begeleiding en expertisedeling

Het is belangrijk om het ondersteuningsbeleid door te lichten. Het departement Cultuur, Jeugd, Sport en Media werkt in 2016 een visie uit over de verschillende bovenbouwactoren.

Ik doe geen voorafname op deze studie, maar ik wil wel stilstaan bij de noden vanuit de hierboven beschreven uitdagingen.

- Er is nood aan een knooppuntfunctie voor lokaal en regionaal cultuurbeleid voor **opvolgen, documenteren en kennis uitwisselen tussen Vlaamse en lokale overheden**, bv. over de horizontale clustering en herstructureringen op lokaal niveau, schaalvergroting en clustering van diensten tussen gemeenten (intergemeentelijk),... Daarbij kan er worden gewerkt aan de ontwikkeling van een **beleidsvisie, aan begeleiden en stimuleren van inspirerende praktijken voor een regionaal cultuurbeleid**. Belangrijk hierbij is dat dit geen top-down benadering is. De werking vertrekt vanuit lokale noden, maar verliest het bredere Vlaams cultuurlandschap niet uit het oog.
- Er is nood aan **visieontwikkeling over de betekenis van digitalisering voor cultuurspreiding** (verrijken, verbreden en verdiepen), met innovatieve impulsen en begeleiding bij de opbouw van knowhow en **de uitrol van concrete inspirerende digitale praktijken**, o.a. op het vlak van cultuurspreiding. Via de ondersteuning van digitale innovatie draagt Vlaanderen bij tot de versterking, verdieping en verbreding van de maatschappelijke opdracht van o.a. lokale culturele spelers en hun partners. Bovendien versterkt het digitale de transversale vernetwerking van deze spelers. De nieuwe organisatie Cultuurconnect zal hierin een leidende rol spelen. Via een projectenoproep begin 2016 en begeleiding via masterclasses (april – juni) gaat zij in het najaar aan de slag met zeer concrete praktijken, zowel in lokale als regionale context én met mogelijkheid tot opschaling naar een bepaalde dienst die breder uitgerold kan worden. Ook in de bijdrage van VVSG vanuit de centrumsteden aan de visienota Kunsten werd dit als belangrijk aangestipt: *“Lokale besturen signaleren dat zij nood hebben aan brede doelstellingen en bundeling van middelen m.n. om de digitale uitdagingen aan te kunnen gaan [...] De verantwoordelijkheid om hiervoor een daadkrachtige pragmatische visie en adequate instrumenten te ontwikkelen is een uitdaging voor het Vlaams en Europees beleidsniveau.”*
- Er is nood aan de begeleiding van professionals en **nieuwe competentieprofielen**: voornamelijk ook deze in de regionale tussenruimte, zeker op het moment dat het Vlaamse beleid vanuit een voorzet in het Vlaams Regeerakkoord stappen heeft gezet om persoonsgebonden taken weg te nemen bij het provinciale niveau.
- Er is nood aan **ondersteuning en begeleiding van een breed inhoudelijk debat en dialoog over het complementair kunsten- en cultuurbeleid tussen Vlaamse en lokale overheden, hun verantwoordelijke beleidsmakers en de culturele actoren**. Daarnaast is er ook nood aan **praktijkuitwisseling en kennisdeling over de concrete lokale en regionale instrumenten** - met oog voor specifieke begeleiding van cultuurcentra en gemeenschapscentra bij de transitie naar een aangepaste rol. Net zoals bibliotheken verdienen cultuurcentra debat over hun toekomst. Binnen de hierboven geformuleerde visie op cultuurspreiding blijven ze cruciale partners. Zij zijn immers de plekken bij uitstek waar lokaal de link bestaat tussen maat en onmaat, lokaal en internationaal, ontwikkeling, productie, spreiding en participatie. Hoe kan dit in de toekomst vorm krijgen? In de lokale context blijven zij een belangrijk aanspreekpunt voor verschillende rollen (cultuurspreiding, cultuureducatie, gemeenschapsvorming,...) en dit binnen de context van heersende maatschappelijke uitdagingen zoals duurzaamheid, solidariteit, digitalisering. Het is belangrijk dat lokale

besturen blijvend geïnspireerd worden om deze verschillende elementen strategisch en efficiënt met elkaar te verknopen en uit te rollen.

- Er is nood aan een doorgedreven en **performante ondersteuning in cultuurcommunicatie die cultuurspreiding versterkt**. Dit kan worden meegenomen in de opdracht van CultuurNet Vlaanderen. Ook de samenwerking met de media en VRT is hierin belangrijk.
- Er is nood aan onderzoek en ondersteuning bij de **zakelijke modellen** van cultuurspreiding, zowel in het gesubsidieerde, als in het privaat initiatief en op het snijvlak daartussen dat samenkomt in onder andere cultuurcentra.
- Er is nood aan blijvende aandacht en investering in **kennis, feiten en cijfers over de impact van het kunst- en cultuurbeleid**. Beleidsmakers kunnen enkel een goed beleid uitrollen als ze aan de basis een correcte analyse van de situatie maken. Toegepast op cultuurspreiding betekent dit een goed samenspel tussen continue **monitoring van een aantal outputfactoren en wetenschappelijk onderzoek dat zowel kwantitatieve als kwalitatieve elementen in kaart brengt**:
 - Via **Lokale monitoring**: Ik beschreef eerder in de nota de maatschappelijke evoluties, de vernieuwde dynamiek in het cultuurbeleid en de hertekende beleidskaders op lokaal en straks ook regionaal vlak. Om de monitoring van het cultuurbeleid in lijn te brengen met deze verschuivingen lanceerde mijn administratie eind 2015 het traject lokale monitoring dat gericht op een aangepaste monitoring voor een aantal lokale actoren (cultuur, jeugd en sport). Het is de ambitie om een aantal indicatoren te definiëren die zowel voor het lokale bestuur, de cultuurwerkers op het terrein als de Vlaamse overheid een representatief beeld geven van de werking.
 - Via de Participatiesurvey: het steunpunt Cultuur, Media en Sport presenteerde vorig jaar de Participatiesurvey 2014. Hiermee willen we als beleid de voornaamste drempels en de attitudes rond participatie en aanbod gedetailleerd in kaart te brengen voor de domeinen kunsten, cultureel-erfgoed, sociaal-cultureel werk, mediagebruik, sport en jeugd, met oog voor diverse vormen van deelname, ook digitaal.
 - **Via ander wetenschappelijk onderzoek**. Eerder in deze nota stond ik stil bij enkele relevante resultaten uit het onderzoek van het Kunstenpunt dat op basis van de cijfers van de Uitdatabank van CultuurNet interessante vaststellingen deed over de spreiding van enkele kunstvormen. Ook in de toekomst zal aanvullend onderzoek nodig zijn, bijvoorbeeld in digitale kunst en cultuur als één van de nieuwe terreinen.

5. Samenvatting

	Wat?	Hoe?
Korte termijn	Principieel akkoord tussen betrokken partners over cultuurspreidingsnota en de voorgestelde initiatieven	<ul style="list-style-type: none"> - raadpleging en akkoord VVSG - advies SARC en sectoren - Voorlegging Vlaamse Regering - bespreking Vlaams Parlement en commissie cultuur
	Oplossing provinciale overheveling	Overgangsmaatregel inclusief initiatieven inzake spreiding en participatie

Traject cultuurspreiding

	Documenteren en analyse van bestaande werkingen op regionaal niveau	<ul style="list-style-type: none"> - inventaris van het streekgericht bibliotheekbeleid - inventaris intergemeentelijke samenwerking cultureel-erfgoedconvenants - inventaris intergemeentelijke samenwerking cultuurcommunicatie en cultuuraanbod - impact van concrete initiatieven (Circuit X, JazzLab, collegagroepen dans, jeugd,...)
	Documenteren en bundelen van diverse onderzoeken over de regionale schaal in binnen- en buitenland (bv. Steunpunt Bestuurlijke Organisatie,...)	<ul style="list-style-type: none"> - opdracht die wordt gegeven aan het departement CJSM of aan een actor in de bovenbouw.
	Digitalisering: initiëren van digitale innovatie in het lokaal cultuurbeleid en in crossovers met andere domeinen, ook in functie van cultuurspreiding via concrete praktijken	Projectoproep, begeleiding en uitwerking van digitale innovatieve projecten door Cultuurconnect, gestart in 2016
	Lokale monitoring: afbakening en bepaling indicatoren	Het departement CSJM lanceerde in samenwerking met VVSG het traject in december 2015. In 2016 concretiseren diverse werkgroepen de focus en indicatoren.
	Onderzoeken spreiding en participatie	<p>Kunstenpunt realiseerde een dossier spreiding in 2016.</p> <p>De participatiesurvey 2014 bracht in december 2015 nieuwe inzichten aan, ook omtrent spreiding, participatie.</p>
Middellange termijn	Start inhoudelijke gesprek over complementair kunsten- en cultuurbeleid	Opdracht voor een bovenbouwactor in samenwerking met VVSG
	Projectmatige ondersteuning voor dynamieken van onderuit in de regionale tussenruimte	Kansen via Intergemeentelijke samenwerkingsverbanden cultuurcommunicatie en cultuuraanbod; specifieke cultuurspreidende initiatieven, nieuwe impulsen, ...
	Versterkende cultuurcommunicatie	Meenemen in het gesprek over de opdracht met CultuurNet Vlaanderen en

Traject cultuurspreiding

	voor cultuurspreidingsinitiatieven	VRT
	Visieontwikkeling impact van digitalisering voor o.a. cultuurspreiding en cultuurparticipatie	Cultuurconnect publiceerde in 2016 een aanzet tot visieontwikkeling met betrekking tot digitalisering. In de komende jaren kan Cultuurconnect hier verder op inzetten, ook in dialoog met diverse actoren.
	Zakelijke ondersteuning bij cultuurspreidingsmodellen en nieuwe samenwerkingsvormen	Het op te richten Cultuurloket dat wordt opgebouwd vanuit de expertise van het Kunstenloket.
	Ondersteuning van professionals in het aanscherpen van competenties (artistiek en zakelijk) + de ontwikkeling en ondersteuning van nieuwe competentieprofielen op het regionale niveau	Opdracht voor een bovenbouwactor
	Lokale monitoring: ontwikkeling en uitrol	Departement CJSM in samenwerking met VVSG
Lange termijn	Visieontwikkeling regionaal beleid, met een concreet beleidsinstrumentarium om impulsen te geven, over sectoren heen (erfgoed, kunsten, amateurkunsten, sociaal-cultureel werk ...) en met aandacht voor diverse functies (o.a. cultuurspreiding,...)	Een decreet regionaal cultuurbeleid
	Uitrol van versterkende digitale diensten	Cultuurconnect

Bijlage 1: Literatuurlijst en bronnen

De Waarde van Cultuur, Pascal Gielen e.a.: <https://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/de-waarde-van-cultuur>

Landschapstekening Kunstenpunt:
<http://www.kunstenenerfgoed.be/nl/nieuws/landschapstekening-kunsten>

Dossier cultuurspreiding (2016), Kunstenpunt: link

Advies SARC (februari 2015) “De problematiek van productie van podiumkunsten en de spreiding ervan in de cultuurcentra”: <http://www.cjism.vlaanderen.be/raadcjism/AR/adviezen/20150227-AR-advies-productie-en-spreiding.pdf>

Advies VVC (april 2015): “Over de rol van cultuurcentra in het kunstenlandschap”:
http://www.cultuurcentra.be/img/uploads/standpunten/VVC_hoorzitting_23_april_2015.pdf

Visietekst Cultuurconnect (2016):
http://www.cultuurconnect.be/sites/default/files/atoms/files/20160112_visietekst_cc.pdf

Conceptnota sociaal-cultureel werk (2016):
http://www.sociaalcultureel.be/doc/Doc_SCVW/2016/VR%202016%201504%20DOC%200282-2TER%20conceptnota%20sociaal-cultureel%20volwassenenwerk%20-%20bijlage.pdf

Conceptnota Cultureel Erfgoed :
http://www.kunstenenerfgoed.be/sites/default/files/uploads/160325_Conceptnota_erfgoed_Vlareg_2.pdf

Participatieve Kunstpraktijken. Het manifest (Demos, 2015):
<http://www.demos.be/blog/participatieve-kunstpraktijken-het-manifest>

Strategische Visienota Kunsten, Minister Gatz (april, 2015):
http://www.kunstenerfgoed.be/sites/default/files/uploads/150403_Strategische-visienota-kunsten-finaal.pdf

VVSG, Bijdrage tot de visienota Kunsten (januari, 2015):
http://www.vvsg.be/Vrijetijdsbeleid/ezine/Documents/Cadans%202015/20150130%20VVSG_bijdrage%20visienota%20Kunstenbeleid_def.pdf#search=landschapstekening

Cultuurcentra op zoek naar witruimte (VVC en LOCUS, 2013):
<http://www.cultuurcentra.be/img/uploads/publicaties/Artikelwitruimte.pdf>

Traject cultuurspreiding

H. Plas en G. Vercauteren, *Waarom investeren in erfgoed? En hoe?* (FARO-VVSG, Brussel, Politeia, 2013)

Nabij & Verbonden. Eindrapport visietraject erfgoedcelwerkingen. Brussel, januari 2016

Participatiesurvey (www.steunpuntcultuur.be):

- Waar een wil is... Culturele participatieafstand naar de Vlaamse cultuurcentra (Ignace Glorieux en Theun Pieter van Tienoven, Participatiesurvey 2010)
- Spelen gemeentekennissen een rol spelen bij participatie? (Andy Vekeman, Jan Colpaert, Michel Meulders en Alain Praet, Participatiesurvey 2014)
- Online versus offline participatie (I. Picone, A. Van Steen, A. Deweppe, S. Smessaert, A. De Meulenaere, D. De Laeter)

Bijlage 2 : Ontstaansgeschiedenis van de tekst

In juni 2015 gaf minister Gatz de opdracht aan het departement Cultuur, Jeugd, Sport en Media (CJSM) om een traject op te zetten over cultuurspreiding. De regie werd gevoerd door de afdeling Sociaal-Cultureel Werk van het departement CJSM.

Er werd een werkgroep samengesteld van professionals uit het ruime culturele veld: cultuurwerkers uit het lokaal cultuurbeleid, vertegenwoordigers van de steunpunten (LOCUS, FARO, Kunstenpunt), vertegenwoordigers van belangenbehartigers (oKo, VVC, VVSG).

In de eerste sessie (juni 2015) werd vooral gekeken naar de invulling van het begrip 'cultuurspreiding' in de huidige cultuurpraktijk. Vanuit deze blik op de praktijk wilden we komen tot een vernieuwd geactualiseerd begrippenkader.

In een tweede sessie (augustus 2015) werd geanalyseerd in welke mate de nieuwe opvatting over cultuurspreiding reeds in beleidsteksten vervat zat en hoe dit in de praktijk een weg vindt naar concrete initiatieven.

In het najaar van 2015 organiseerden de VVC en oKo een trefdag in Dilbeek. De minister presenteerde daar een beknopte visie op cultuurspreiding op basis van het verzamelde materiaal tijdens de twee sessies.

In november 2015 bracht de afdeling Sociaal-Cultureel Werk van het departement CJSM een beperkte schrijfgroep bij elkaar om de beknopte visie verder uit te werken tot een volledige nota. Een eerste toetsing met de ruimere groep gebeurde tijdens een derde samenkomst in het voorjaar (februari 2016). Op vraag van de volledige werkgroep werd beslist om een aantal elementen een belangrijkere plek te geven in de nota: 1) het onderzoek van het Kunstenpunt over de spreiding en 2) de visie van de steunpunten op het thema cultuurspreiding.

Midden 2016 werd deze inspiratienota gefinaliseerd. Hiermee wil Vlaams minister van Cultuur Sven Gatz het thema cultuurspreiding bestendigen en slim verweven in het toekomstige cultuurbeleid.